

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня доктора філософії

рівень вищої освіти	<u>ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)</u>
спеціальність	<u>211 ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА</u>
галузь знань	<u>21 ВЕТЕРИНАРІЯ</u>
освітня кваліфікація	<u>ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ З ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ</u>

ЗАТВЕРДЖЕНО
ВЧЕНОЮ РАДОЮ

Голова вченої ради _____ Михайло БРОШКОВ
(протокол № 8 від 04 квітня 2023 р.)

Освітня програма
вводиться в дію з **01 вересня 2023 р.**

Ректор _____ Михайло БРОШКОВ
(наказ № 65-заг від 04 квітня 2023 р.)

ОДЕСА-2023

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-наукової програми
«ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА»

1. Науково-методична рада: *протокол № 5 від 03 квітня 2023 р.*
Голова науково-методичної ради
_____ Інна МАЛЕЦЬКА 03 квітня 2023 р.
2. Проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
_____ Тетяна СТЕПАНОВА 03 квітня 2023 р.
3. Сектор моніторингу якості освіти навчально-методичного відділу:
Керівник навчально-методичного відділу
_____ Вячеслав СЕДОВ 03 квітня 2023 р.
4. Вчена рада факультету ветеринарної медицини:
протокол № 7 від 31 березня 2023 р.
Голова вченої ради
_____ Катерина РОДІОНОВА 31 березня 2023 р.

Розробники:

1. Керівник проектної групи
Ігор ПАНИКАР, завідувач кафедри епізоотології, паразитології та мікробіології ім. проф. В. Я. Атамася, доктор ветеринарних наук, професор
_____ 31 березня 2023 р.

Члени проектної групи:

2. *Михайло БРОШКОВ*, професор кафедри фізіології, патофізіології та біохімії, доктор ветеринарних наук, професор
_____ 31 березня 2023 р.
3. *Марина СКРИПКА*, професор кафедри нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії, доктор ветеринарних наук, професор
_____ 31 березня 2023 р.
4. *Андрій ТЕЛЯТНИКОВ*, професор кафедри хірургії, акушерства та хвороб дрібних тварин, доктор ветеринарних наук, доцент
_____ 31 березня 2023 р.
5. *Валерія КОТ*, здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина»
_____ 31 березня 2023 р.

Рецензент: доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, фармакології та ветеринарної епідеміології Поліського національного університету Галатюк О. Є.

ЗМІСТ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
II. ПОЗНАЧЕННЯ І СКОРОЧЕННЯ	5
III. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ	6
IV. ЗМІСТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ	10
V. ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	18
VI. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ	19
VII. МАТРИЦЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ (ПРН) ВІДПОВІДНИМИ КОМПОНЕНТАМИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ	20
VIII. ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ	21
IX. ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА	21

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Освітньо-наукова програма (ОНП) – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Компетентність визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Третій освітньо-науковий рівень має передбачати здобуття особою фундаментальної теоретичної та практичної підготовки (знань, умінь, навичок) за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для виконання професійних завдань та обов'язків науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі, здатності до самостійної науково-педагогічної діяльності в умовах вищих навчальних закладів різного рівня акредитації.

Освітня програма використовується для:

- проведення ліцензійної та акредитаційних експертиз на провадження освітньої діяльності зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти, інспектування освітньої діяльності за спеціальністю;
- складання навчальних планів та робочих навчальних планів;
- формування індивідуальних планів здобувачів;
- формування програм навчальних дисциплін, практик, змісту індивідуальних завдань;
- визначення інформаційної бази для формування засобів діагностики;
- атестації здобувачів спеціальності 211 «Ветеринарна медицина»;
- визначення змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- професійної орієнтації здобувачів вищої освіти.

Користувачі освітньої програми:

- здобувачі вищої освіти, які навчаються в Одеському державному аграрному університеті (Університет);
- науково-педагогічні працівники Університету, які здійснюють освітній процес за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти освітньої програми 211 «Ветеринарна медицина».

II. ПОЗНАЧЕННЯ І СКОРОЧЕННЯ

У цьому документі використані наступні позначення і скорочення:

ЄКТС (European Credit Transfer and Accumulation System) – Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система;

ОПП – освітньо-професійна програма;

ЗО – позначення циклу загальної підготовки обов’язкової компоненти освітньо-наукової програми;

ПО – позначення циклу професійної підготовки обов’язкової компоненти освітньо-наукової програми;

ЗВ – позначення циклу загальної підготовки вибіркової компоненти освітньо-наукової програми;

ПВС – позначення циклу професійної підготовки вибіркової компоненти освітньо-наукової програми.

III. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

3.1. Опис освітньо-наукової програми	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Одеський державний аграрний університет Факультет ветеринарної медицини Кафедра епізоотології, паразитології та мікробіології ім. проф. В. Я. Атамася; кафедра хірургії, акушерства та хвороб дрібних тварин; кафедра нормальної і патологічної морфології та судової ветеринарії; кафедра фізіології, патофізіології та біохімії; кафедра ветеринарної гігієни, санітарії і експертизи; кафедра внутрішніх хвороб тварин та клінічної діагностики
Освітня кваліфікація	Доктор філософії з ветеринарної медицини
Професійна кваліфікація	Не присвоюється
Кваліфікація в дипломі	Ступінь вищої освіти – доктор філософії Галузь знань – 21 Ветеринарія Спеціальність – 211 Ветеринарна медицина
Офіційна назва освітньо-наукової програми	Ветеринарна медицина
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом доктора філософії. Термін навчання – 4 академічних роки. Обсяг ОНП – 240 кредитів ЄКТС, у тому числі освітня складова – 60 кредитів ЄКТС, наукова складова – 180 кредити ЄКТС. Наукова складова передбачає проведення власного наукового дослідження та оформлення його результатів у вигляді дисертації.
Наявність акредитації	Програму ліцензовано у 2019 р. (Витяг з наказу МОН України № 965л від 03.10.2019 р. Про розширення провадження освітньої діяльності). Первинна акредитація планується у 2022-2023 н. р.
Цикл/Рівень	QF for ENEA – третій цикл, EQF for LLL – 8 рівень; НРК України – 8 рівень НРК (Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341, зі змінами та доповненнями від 25.06. 2020 р. № 519).
Передумови	Наявність освітнього ступеня магістр з ветеринарної медицини
Мова викладання	Українська
Термін дії освітньо-наукової програми	з 2023 року по 2027 н.р.
Обмеження щодо форм навчання	Без обмежень
Ліцензуюча організація	Міністерство освіти і науки України
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://osau.edu.ua/
3.2. Мета освітньо-наукової програми	
Метою ОНП є якісна підготовка інноваційно-орієнтованих, інтегрованих у світову освітньо-наукову спільноту докторів філософії за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина», здатних вирішувати актуальні проблеми галузі ветеринарії на базі їх науково-дослідного опрацювання, що передбачає формування теоретичних знань, оволодіння методологією наукових досліджень, розвиток практичних навичок та умінь, необхідних для високо результативної науково-дослідної, педагогічної та прикладної фахової діяльності у сфері ветеринарної медицини в наукових та освітніх установах, органах	

державного управління та місцевого самоврядування, бізнесструктурах та інших організаціях, а також підготовки та захисту дисертації.

3.3. Характеристика освітньо-наукової програми

Предметна область (галузь знань, спеціальність)	21 – Ветеринарія 211 – Ветеринарна медицина
Фокус програми: загальний/ спеціальний	Об'єкт вивчення та діяльності: система заходів, спрямованих на визначення: змін в органах і системах організму за різного фізіологічного стану; клінічних проявів захворювання та результатів лабораторних досліджень; анамнестичних даних; сутності та динаміки розвитку фізіологічних процесів, які виникають в організмі тварин під впливом різних чинників; рішень щодо вибору методів і засобів утримання, годівлі, діагностики, лікування тварин та профілактики заразних і незаразних хвороб; сутності процесів виготовлення, зберігання та переробки біологічної сировини; показників безпечності та якості продуктів тваринного і рослинного походження, кормів та кормових добавок, побічних продуктів тваринного походження; моніторингу щодо поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля; інноваційних підходів для вирішення проблемних ситуацій професійного або соціального походження, а також судової ветеринарної медицини. Цілі навчання: Набуття здатності продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері ветеринарної медицини, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики. Теоретичний зміст предметної області: принципи, концепції, теорії будови і функцій всіх органів та систем організму за норми і патології, механізми впливу на їх функції, а також профілактики хвороб різної етіології. Методи, методики та технології: методи, методики та технології клінічної і лабораторної діагностики хвороб тварин, їх профілактики та лікування хворих тварин, безпечності та якості продуктів тваринного і рослинного походження, кормів та кормових добавок, побічних продуктів тваринного походження. Інструменти та обладнання: інструменти та обладнання для клінічної і лабораторної діагностики стану здоров'я тварин і лабораторних досліджень біологічних субстратів (крові, сечі, жовчі, вмісту органів травного апарату тощо).
Орієнтація освітньої програми	Освітня, дослідницька та прикладна. Наукові дослідження за новими та удосконаленими, практично спрямованими і вагомими теоретичними та методичними результатами.
Особливості програми	Освітня складова програми. Програма реалізується у невеликих групах дослідників із заразної або незаразної патології свійських тварин та дикої фауни. Вона передбачає диференційований підхід до аспірантів. Програма передбачає 38 кредитів ЄКТС для навчальних дисциплін обов'язкової підготовки, в т.ч.: 18 кредитів ЄКТС для обов'язкових дисциплін загальної підготовки (іноземна мова в освітньо-науковій діяльності; філософія науки; статистичні методи обробки інформації в наукових дослідженнях; інноваційні технології в педагогіці вищої школи); 18 кредитів відведено на компоненти професійної підготовки зі

	спеціальності (Методи організації і проведення наукових досліджень, Добробут тварин, Сучасні методи діагностики, лікування та профілактики інфекційних та паразитарних хвороб тварин, Ідентифікація харчових продуктів, Аналіз ризиків виробництва харчових продуктів і кормів Аналіз ризиків виробництва харчових продуктів і кормів) та 2 кредити ЄКТС передбачено на педагогічну практику здобувача. Ці дисципліни в цілому передбачають набуття здобувачем загальних та фахових компетентностей у сфері ветеринарної медицини та дозволяє побудувати власну кар'єру в наукових установах, закладах вищої освіти, підприємствах, органах державного управління та місцевого самоврядування, тощо. Програмні результати навчання ґрунтуються на освітніх компонентах загальнонаукового, дослідницького, мовного та спеціального характеру, зміст яких відповідає тенденціям розвитку регіонального, національного та світового ринків праці, а також задовольняє потреби стейкхолдерів, в тому числі агропродовольчого сектору як одного з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки України. Ще 21 кредит ЄКТС передбачено на дисципліни загальної та професійної підготовки у межах вибірових компонентів. Наукова складова програми. Наукова складова освітньо-наукової програми передбачає здійснення власних наукових досліджень під керівництвом одного або двох наукових керівників з відповідним оформленням одержаних результатів у вигляді дисертації. Ця складова програми не вимірюється кредитами ЄКТС, а оформляється окремо у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта і є складовою частиною навчального плану. Особливістю наукової складової освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» є те, що окремі складові власних наукових досліджень здобувачі зможуть виконувати під час практичних занять з дисциплін професійної підготовки у розрізі відповідної кафедри.
3.4. Працевлаштування та продовження освіти	
Працевлаштування	Дослідницька та викладацька діяльність у сфері ветеринарної медицини. Адміністративна та управлінська діяльність у сферах ветеринарної медицини, безпечності та показників якості харчових продуктів і кормів, контролю за дотриманням санітарного законодавства. Посади згідно класифікатора професій України: асистент (2310.2), доцент (2310.1), професор (2310.1), директор (керівник) малого промислового підприємства (фірми) (1312), директор (начальник) організації (дослідної, конструкторської, проектної) (1210.1), директор (начальник) професійного навчально-виховного закладу (професійно-технічного училища, професійного училища і т. ін.) (1210.1), директор (начальник, інший керівник) підприємства (1210.1), директор (ректор, начальник) вищого навчального закладу (технікуму, коледжу, інституту, академії, університету і тощо) (1210.1), директор курсів підвищення кваліфікації (1210.1), директор науково-дослідного інституту (1210.1), директор центру підвищення

	кваліфікації (1229.4), завідувач (начальник) відділу (науково-дослідного, конструкторського, проектного та ін.) (1237.2), завідувач відділення у коледжі (1229.4), головний лікар ветеринарної медицини (1237.1), лікар ветеринарної медицини (2223.2), лікар ветеринарної медицини з безпеки та якості сільськогосподарських і харчових продуктів (2223.2), лікар ветеринарної медицини з гігієни та санітарії (2223.2), лікар ветеринарної медицини м'ясопереробних підприємств (2223.2), начальник (заступник) Головного управління Держпродспоживслужби області (міста, району) (1229.3), головний інспектор державного контролю (1229.1), головний державний аудитор (1229.1), молодший науковий співробітник (ветеринарна медицина) (2223.1), науковий співробітник (ветеринарна медицина) (2223.1), викладач вищого навчального закладу (2310.2), завідувач лабораторії (1229.4). Місце працевлаштування. Міністерство аграрної політики і продовольства України, Головні управління Держпродспоживслужби області (міста, району), заклади вищої освіти природничого спрямування, науково-дослідні інститути (лабораторії), обласні та районні управління Держпродспоживслужби, коледжі.
Академічні права випускників	Здобуття наукового ступеня «доктор наук» та додаткових кваліфікацій у системі освіти дорослих.
Працевлаштування випускників	Випускники можуть бути працевлаштовані на посадах наукових і науково-педагогічних працівників в наукових установах і закладах вищої освіти на посадах працівників найвищої кваліфікації у дослідницьких, проектних, конструкторських й т.п. установах і підрозділах підприємств галузі ветеринарної медицини, посадах наукових консультантів в установах та організаціях.
3.5. Стиль та методика навчання	
Підходи до викладання та навчання	Підхід до викладання та навчання передбачає: - впровадження активних методів навчання, що забезпечують особистісно-зорієнтований підхід і розвиток мислення у здобувачів; - тісна співпраця здобувачів зі своїми науковими керівниками; - підтримка та консультування здобувачів з боку науково-педагогічних працівників ОДАУ і галузевих науково-дослідних інститутів, у тому числі із забезпеченням доступу до сучасного обладнання; - залучення до консультування здобувачів визнаних фахівців-практиків з ветеринарної медицини та ветеринарної гігієни, санітарії і експертизи; - інформаційну підтримку щодо участі здобувачів у конкурсах на одержання наукових стипендій, премій, грантів (у тому числі у міжнародних); - надання можливості здобувачам приймати участь у підготовці наукових проектів на конкурси Міністерства освіти і науки України; - безпосередню участь у виконанні бюджетних та ініціативних науково-дослідних робіт.

Система оцінювання	Освітня складова програми. Система оцінювання знань за дисциплінами освітньо-наукової програми складається з поточного та підсумкового контролю. <i>Поточний контроль</i> знань проводиться в усній формі (опитування за результатами опрацьованого матеріалу). <i>Підсумковий контроль</i> знань у вигляді заліку/екзамену проводиться у письмовій формі, з подальшою усною співбесідою, відповідно до Положення ОДАУ. У межах дисциплін, що забезпечують професійну підготовку, позитивні оцінки з поточного і підсумкового контролю можуть виставлятися автоматично, якщо здобувачем підготовлені та опубліковані наукові статті у збірниках, які входять до фахових видань та/або видань, які включені до міжнародних наукометричних баз. Кількість статей та їх тематика узгоджується з науковим керівником. Наукова складова програми. Оцінювання наукової діяльності здобувачів здійснюється на основі кількісних та якісних показників, що характеризують підготовку наукових праць, участь у конференціях, підготовку окремих частин дисертації відповідно до затвердженого індивідуального плану наукової роботи здобувача. Звіти здобувачів, за результатами виконання індивідуального плану, щорічно затверджуються на засіданні кафедр та Вченій раді Університету з рекомендацією продовження (або припинення) навчання. Кінцевим результатом навчання здобувача є належним чином оформлений, за результатами наукових досліджень, рукопис дисертації, її публічний захист та присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина».
--------------------	---

IV. ЗМІСТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

4.1. Програмні компетентності та результати навчання

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері ветеринарної медицини, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності	ЗК1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі ветеринарної медицини на основі системного наукового та загального культурного світогляду із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності. ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК4. Здатність працювати у міжнародному контексті.
Спеціальні компетентності	СК1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері ветеринарної медицини, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень з дотриманням вимог професійної етики. СК2. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання з ветеринарної

	медицини та дотичних до неї напрямів. СК3 Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проєкти у сфері ветеринарної медицини та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти. СК4. Здатність вести наукові дискусії на вітчизняному та міжнародному рівнях, відстоювати свою наукову позицію з дотриманням норм наукової етики і академічної чесності. СК5. Здатність визначати комплекс необхідних сучасних клінічних, інструментальних та лабораторних методів і методик, а також розуміти призначення та застосовувати необхідне професійне обладнання, інструментарій, реактиви тощо, необхідні для проведення досліджень стану здоров'я та благополуччя тварин різних видів і класів, біологічних субстратів, судово-ветеринарної експертизи, гарантування безпечності та якості харчових продуктів, тощо відповідно до обраного напрямку та поставленої мети. СК6. Здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення. СК7. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики ветеринарної медицини, виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
Програмні результати навчання	
ПРН1	Мати передові концептуальні та методологічні знання з ветеринарної медицини і суміжних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку та отримання нових знань і здійснення інновацій.
ПРН2	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми сфери ветеринарної медицини державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних фахових вітчизняних та міжнародних наукових виданнях.
ПРН3	Формулювати і перевіряти наукові гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків наявні літературні дані та докази, зокрема результати експериментальних досліджень, спостережень, теоретичного аналізу та комп'ютерного моделювання систем і процесів у сфері ветеринарної медицини.
ПРН4	Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у ветеринарній медицині та дотичних до неї суміжних напрямках.
ПРН5	Планувати і виконувати експериментальні та теоретичні дослідження з ветеринарної медицини і дотичних до неї суміжних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної і академічної етики, критично оцінювати та аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
ПРН6	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

ПРН7	Розробляти та реалізовувати наукові й інноваційні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та практичні проблеми ветеринарної медицини з дотриманням норм біоетики, біобезпеки та професійної етики, врахуванням соціальних, економічних та правових аспектів.
ПРН8	Глибоко розуміти загальні принципи, методи та методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері ветеринарної медицини та у викладацькій практиці.
ПРН9	Визначати та застосовувати комплекс необхідних сучасних клінічних, інструментальних та лабораторних методів і методик, професійне обладнання, інструментарій, реактиви тощо, необхідні для проведення досліджень стану здоров'я та благополуччя тварин різних видів і класів; розуміти логічну послідовність дій під час проведення судово-ветеринарної експертизи та вміти оформляти відповідну документацію; гарантувати безпечність та якість харчових продуктів, кормів; забезпечувати контроль і обіг побічних продуктів тваринного походження та різних біологічних субстратів тощо відповідно до обраного напрямку дослідження та поставленої мети.
ПРН10	Застосовувати загальні принципи та методи природничих наук, а також сучасні методи та інструменти, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для провадження досліджень у сфері ветеринарної медицини.
ПРН11	Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері ветеринарної медицини, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни у закладах вищої освіти.
Результати наукової роботи	
1	<i>Підготовка та публікація</i> наукових статей (кількість яких передбачена відповідними нормативно-правовими актами), монографій, науково-методичних рекомендацій, тез доповідей.
2	<i>Участь</i> у виконанні бюджетних, госпдоговірних та ініціативних науково-дослідних робіт (тем).
3	<i>Участь</i> з доповідями на конференціях, семінарах, форумах.
4	<i>Впровадження</i> результатів дослідження у виробництво та освітній процес.
5	<i>Підготовка і публічний захист</i> дисертації на засіданні спеціалізованої вченої ради.
Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Специфічні характеристики кадрового забезпечення	До викладання навчальних дисциплін допускаються виключно науково-педагогічні працівники з науковим ступенем, стажем педагогічної роботи понад 10 років.
Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення	Наявність сучасної багатопрофільної лабораторії ветеринарної медицини ОДАУ, де аспіранти проводять спеціальні дослідження стану здоров'я тварин: загальноклінічні дослідження крові; біохімічні дослідження крові; дослідження сечі; репродуктивний скринінг; дослідження і контроль доброякісності продуктів і сировини тваринного та рослинного походження, радіонуклідний аналіз; аналіз на наявність важких металів; гістологічні дослідження. Лабораторія заснована у 2015 році за фінансової та науково-технічної підтримки Євросоюзу, в рамках проекту «Забезпечення сталого виробництва та впровадження належної практики вирощування великої рогатої худоби в господарство Румунії, Республіки Молдова та Прикордонними регіонів України» MISECCODE 1549, Діяльність лабораторії направлена на опрацювання

	сучасних методик наукових досліджень викладачами і здобувачами вищої освіти Університету із впровадженням в окремих господарствах Південного регіону України.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Наявність безперебійного доступу до мережі Інтернет, науково-методичної літератури у бібліотеці та репозитарію університету за обраним напрямом наукових досліджень.
Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Індивідуальна академічна мобільність реалізується у рамках міжуніверситетських договорів про встановлення науково-освітніх відносин для задоволення потреб розвитку освіти і науки
Міжнародна кредитна мобільність	Університет природничих та гуманітарних наук (М. Сьєдельце, Польща), Університет Інчунь (Китай), Люблінська політехніка (Польща), Аграрний університет - Пловдив (Болгарія), Університет аграрних наук і ветеринарної медицини (м. Яси, Румунія), Державний університет Мінданао (Філіппіни), Аграрний університет Бані Лука (Сербія, Боснія, Герцеговина) Національний університет Чонбук (Південна Корея), Словацький сільськогосподарський університет (м. Нітра, Словаччина, Університет Ататюрк (Туреччина), Вища школа бізнесу – Національний університет Льюїс (Польща)
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Навчання іноземних здобувачів планується проводити на загальних умовах або за індивідуальним графіком

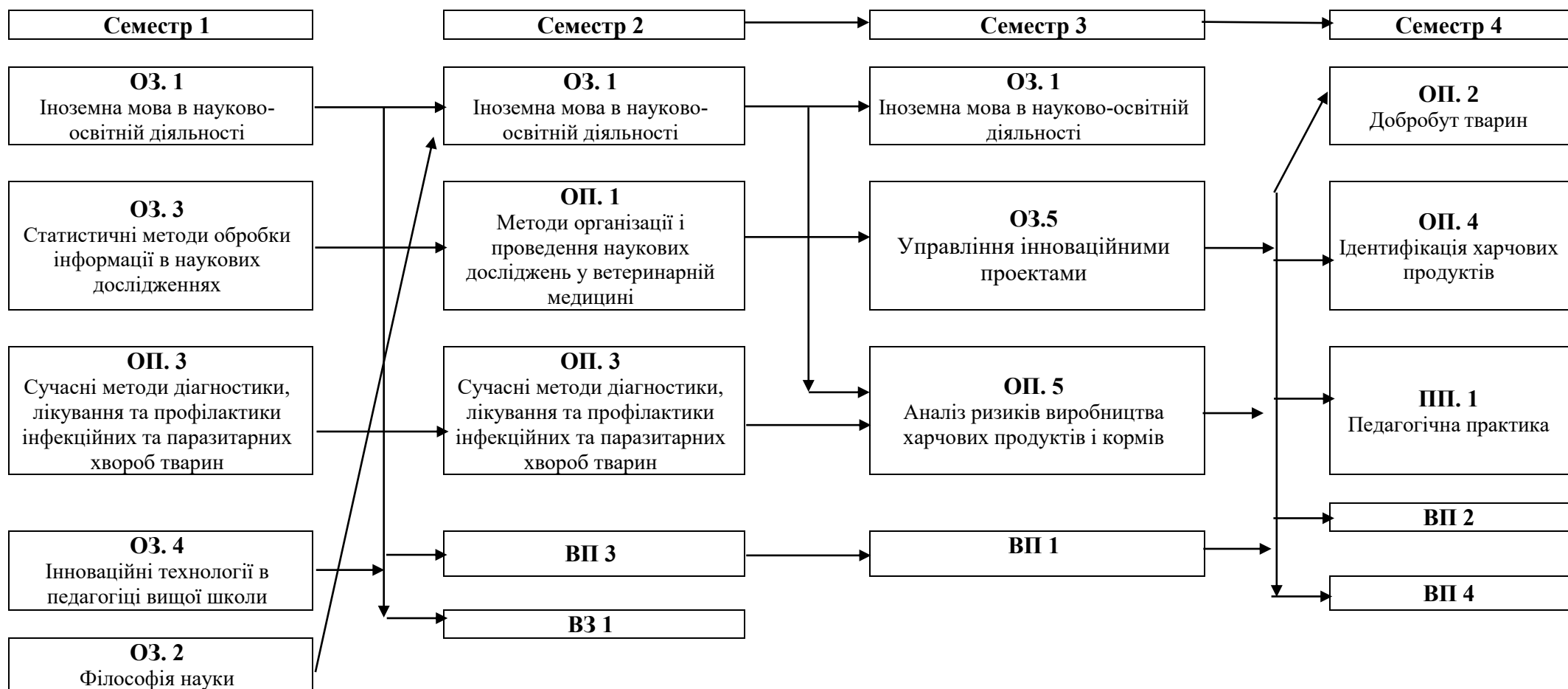
4.2. Перелік компонент освітньо-наукової програми

Шифр	Назва компоненти ОНП	Кількість годин	Кількість кредитів	Форма контролю
1. ОBOB'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ				
<i>1.1. Оboв'язкові компоненти загальної підготовки</i>				
ОЗ.1	Іноземна мова в науково-освітній діяльності	240	8	залік, іспит
ОЗ.2	Філософія науки	120	4	іспит
ОЗ.3	Статистичні методи обробки інформації в наукових дослідженнях	90	3	іспит
ОЗ.4	Інноваційні технології в педагогіці вищої школи	90	3	залік
ОЗ.5	Управління інноваційними проектами	120	4	іспит
<i>1.2. Оboв'язкові компоненти професійної підготовки</i>				
ОП.1	Методи організації і проведення наукових досліджень у ветеринарній медицині	120	4	залік
ОП.2	Добробут тварин	90	3	іспит
ОП.3	Сучасні методи діагностики, лікування та профілактики інфекційних та паразитарних хвороб тварин	150	5	залік, іспит
ОП.4	Ідентифікація харчових продуктів	120	4	іспит
ОП.5	Аналіз ризиків виробництва харчових продуктів і кормів	120	4	іспит
<i>1.3. Практична підготовка</i>				
ПП.1	Педагогічна практика	60	2	залік
РАЗОМ ОBOB'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ		1320	44	-
2. ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ				
<i>2.1. Вибіркові компоненти загальної підготовки</i>				
ВЗ 1	Дисципліна (У - Каталог) *	90	3	залік
<i>2.2. Вибіркові компоненти професійної підготовки</i>				
ВП 1	Дисципліна 1 (П - Каталог) **	90	3	залік
ВП 2	Дисципліна 2 (П - Каталог) **	90	3	залік
ВП 3	Дисципліна 2 (П - Каталог) **	90	3	залік
ВП 4	Дисципліна 2 (П - Каталог) **	90	3	залік
РАЗОМ ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ		450	15	-
ВСЬОГО ОСВІТНЬОЇ СКЛАДОВОЇ		1770	59	-
ВСЬОГО НАУКОВОЇ СКЛАДОВОЇ		5430	181	-
РАЗОМ ЗА ОСВІТНЬО-НАУКОВОЮ ПРОГРАМОЮ		7200	240	-

* Здобувач обирає одну дисципліну з університетського каталогу вибіркових дисциплін загальної підготовки для здобувачів ступеня "Доктор філософії" (У - Каталог)

** Здобувач обирає з каталогу вибіркових дисциплін професійної підготовки для здобувачів ступеня «Доктор філософії» зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» (П-Каталог)

4.3. Структурно-логічна схема

Обов'язкові компоненти 38 кредитів					Вибіркові компоненти 15 кредит
Мовні компонентності 8 кредитів	Загальнонаукові (філософські) компетентності 4 кредити	Універсальні навички дослідника 6 кредитів	Глибинні знання зі спеціальності 20 кредитів	Практична підготовка 2 креди	

4.3. Педагогічна практика

Обов'язковою компонентою освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю «Ветеринарна медицина» є педагогічна практика, метою якої є набуття навичок здійснення освітнього процесу у закладі вищої освіти та формування вмінь викладацької діяльності.

Педагогічна практика здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю «Ветеринарна медицина» передбачає наступні види діяльності:

- вивчення законодавчих та нормативно правових документів, що регулюють освітню діяльність у сфері вищої освіти в Україні;
- опрацювання нормативно-правових документів щодо організації освітнього процесу в Одеському державному аграрному університеті;
- вивчення досвіду викладання провідних викладачів університету під час відвідування занять з різних фахових дисциплін;
- методична робота з розробки навчально забезпечення дисципліни: навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів, комплексної контрольної роботи, післятестастійного моніторингу набутих знань і вмінь з дисципліни;
- самостійне проведення лекцій та практичних занять;
- участь в оцінюванні якості контрольних робіт здобувачів;
- організація самостійної роботи здобувачів, проведення консультацій.

Педагогічна практика організується випусковою кафедрою та планується на другому році навчання загальним обсягом 60 годин (3 кредити). Термін проходження практики та її програма визначаються в індивідуальному плані здобувачів, затверджуються науковим керівником, узгоджуються із завідувачем кафедри.

4.4. Наукова складова освітньо-наукової програми

Наукова складова освітньо-наукової програми передбачає проведення власного наукового дослідження та оформлення його результатів у вигляді дисертації.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії є самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання, результати якого становлять оригінальний внесок у суму знань у галузі ветеринарії і оприлюднені у відповідних публікаціях.

Основними напрямками дисертаційних досліджень передбачається здійснення власних наукових досліджень під керівництвом наукового керівника з відповідним оформленням результатів у вигляді дисертації,

згідно до індивідуального плану наукової роботи здобувача. На вибір здобувача пропонується тематика майбутньої роботи, яка буде виконуватись на конкретній кафедрі, в розрізі її наукової роботи.

З урахуванням специфіки роботи та обраного напрямку дисертаційних досліджень здобувача може бути наступна орієнтовна тематика:

1. Розроблення та впровадження новітніх біотехнологій у ветеринарній медицині.
2. Епізоотологічний моніторинг ґрунтових інфекцій Рівдня України.
4. Моніторинг інфекційних, інвазійних та протозоозних хвороб свійської птиці ряду курячих у господарствах різних форм власності.
5. Моніторинг інфекційних, інвазійних та протозоозних хвороб великої рогатої худоби у господарствах різних форм власності.
6. Моніторинг інфекційних, інвазійних та протозоозних хвороб свиней у господарствах різних форм власності.
7. Моніторинг інфекційних, інвазійних та протозоозних хвороб овець м'ясного і м'ясо-молочно-вовнового напрямку продуктивності адаптованих до умов півдня України.
8. Удосконалення техніки проведення штучного осіменіння та застосування вітамінно-мінеральних добавок і медикаментозних засобів з метою підвищення заплідненості самок та діагностика і профілактика пренатальної гіпотрофії у тварин.
9. Зміцнення кісток кінцівок у тварин різних видів за допомогою остеотропних наноаквахелатів металів (Mg, Co, Cu, Zn, Fe).
10. Розроблення нових методів діагностики, лікування та профілактики найбільш поширених захворювань спільних для людини і тварин.
11. Розроблення та впровадження новітніх технологій виробництва діагностикумів захворювань тварин і засобів їх захисту.
12. Розвиток, морфологія та гістохімія органів тварин у нормі та за патології.
13. Моніторинг та розробка заходів боротьби з гельмінтозами, протозойними і ектопаразитарними захворюваннями тварин.
14. Моніторинг, удосконалення діагностики, лікування та профілактика інвазійних хвороб птиці Півдня України.
15. Моніторинг, удосконалення діагностики, лікування та профілактика інвазійних хвороб тварин Півдня України.
16. Еколого-фауністичний моніторинг, прогнозування та заходи боротьби з інвазійними хворобами бджіл.
17. Діагностика та заходи боротьби з еномозами овець.
18. Вивчення патогенезу та розробка патогенетичних методів терапії запальних процесів при хірургічних хворобах тварин.

19. Розробка і впровадження нових та удосконалення існуючих методів діагностики, лікування і профілактики найбільш поширених внутрішніх хвороб великої рогатої худоби у Південному регіоні України.
20. Діагностична інформативність різних методів визначення функціонального стану внутрішніх органів у тварин в нормі та за патології.
21. Взаємовідносини в системі «паразит-хазяїн» за райєтинозу курей.
22. Поширення, патогенез та лікування цестодозів індиків.
23. Акарози курей (поширення, діагностика, профілактика).
24. Епізоотологія, патогенез і профілактика протозоозів індиків.
25. Епізоотологія криптоспоридіозу телят в господарствах півдня України (патогенез, діагностика, лікування).
26. Дослідження комп'ютерно-томографічної щільності кісток собак за остеопорозу.
27. Застосування остеотропних наночасток металів за лікування патологій кісток у свійських тварин.
28. Розробка та впровадження в ветеринарну практику комп'ютерно-томографічного моніторингу за хірургічно хворими тваринами.
29. Вивчення можливостей застосування наноаквахелатів металів за лікування онкопатології у свійських тварин.
30. Вдосконалення існуючих методів лікування патології суглобів у дрібних домашніх тварин за використання нанотехнологій.
31. Розробка та впровадження в ветеринарну офтальмологію нанотехнологічних методів лікування захворювань ока у свійських тварин.

V. ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Випускна атестація здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації. Обов'язковою умовою допуску до захисту є успішне виконання здобувачем його індивідуального навчального плану та індивідуального плану наукової роботи. До захисту допускаються дисертації, виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Виявлення в поданій до захисту дисертації академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Протягом періоду навчання двічі на рік проводиться проміжна атестація здобувача за результатами виконання індивідуального плану у вигляді його звітування на засіданнях випускаючої кафедри.

VI. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

№ з/п	Освітні компоненти	ШИФР компетентності										
		ЗК 1	ЗК 2	ЗК 3	ЗК 4	СК 1	СК 2	СК 3	СК 4	СК 5	СК 6	СК 7
	Інтегральна компетентність	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
1. Обов'язкові компоненти загальної підготовки												
ОЗ.1	Іноземна мова в освітньо-науковій діяльності		+	+	+	+			+		+	
ОЗ.2	Філософія науки	+		+					+		+	
ОЗ.3	Статистичні методи обробки інформації в наукових дослідженнях	+	+	+		+	+			+		+
ОЗ.4	Інноваційні технології в педагогіці вищої школи	+	+	+				+			+	
ОЗ.5	Управління інноваційними проектами	+	+	+	+	+		+	+		+	+
2. Обов'язкові компоненти професійної підготовки												
ОП.1	Методи організації і проведення наукових досліджень у ветеринарній медицині	+	+	+		+	+	+	+		+	+
ОП.2	Добробут тварин	+	+	+		+	+			+		+
ОП.3	Сучасні методи діагностики, лікування та профілактики інфекційних та паразитарних хвороб тварин	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+
ОП.4	Ідентифікація харчових продуктів	+	+	+		+		+		+	+	+
ОП.5	Аналіз ризиків виробництва харчових продуктів і кормів	+	+	+		+	+			+		+
3. Обов'язкові компоненти практичної підготовки												
ПП.1	Педагогічна практика	+	+	+		+	+		+		+	+

VII. МАТРИЦЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ (ПРН) ВІДПОВІДНИМИ КОМПОНЕНТАМИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

№ з/п	Освітні компоненти	ШИФР програмного результату навчання										
		ПРН 1	ПРН 2	ПРН 3	ПРН 4	ПРН 5	ПРН 6	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 9	ПРН 10	ПРН 11
1. Обов'язкові компоненти загальної підготовки												
ОЗ.1	Іноземна мова в освітньо-науковій діяльності	+	+							+		+
ОЗ.2	Філософія науки	+	+					+	+			
ОЗ.3	Статистичні методи обробки інформації в наукових дослідженнях			+	+	+	+		+			
ОЗ.4	Інноваційні технології в педагогіці вищої школи								+			+
ОЗ.5	Управління інноваційними проектами		+	+			+	+	+			
2. Обов'язкові компоненти професійної підготовки												
ОП.1	Методи організації і проведення наукових досліджень у ветеринарній медицині	+	+	+		+	+	+	+		+	+
ОП.2	Добробут тварин	+		+		+	+	+		+	+	
ОП.3	Сучасні методи діагностики, лікування та профілактики інфекційних та паразитарних хвороб тварин	+	+	+		+	+		+	+	+	
ОП.4	Ідентифікація харчових продуктів	+	+	+			+		+	+		
ОП.5	Аналіз ризиків виробництва харчових продуктів і кормів	+	+			+	+	+		+	+	
3. Обов'язкові компоненти практичної підготовки												
ПП.1	Педагогічна практика		+	+			+	+	+		+	+

VIII. СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ

Виходячи з положень Закону України «Про вищу освіту» в частині формування внутрішньої університетської системи забезпечення якості вищої освіти, передбачені наступні заходи:

1. визначення процедур та критеріїв оцінки якості вищої освіти;
2. періодичне оновлення освітньо-наукової програми;
3. піврічна та щорічна атестація здобувачів ступеня доктора філософії та регулярне оприлюднення результатів атестації на офіційному веб-сайті ОДАУ;
4. перевірка дисертації на відповідність вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», постанова КМ України від 12 січня 2022 р. № 44»;
5. контроль за своєчасністю підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників;
6. забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів третього рівня вищої освіти;
7. забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
8. забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені освіти та кваліфікації;
9. забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів рівня доктора філософії.

IX. ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

1. Закон України Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин № 1206-IX, від 04.02.2021 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text>
2. Закон України Про внесення змін до Закону України про племінне тваринництво від 21 грудня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України, 2000. № 6–7. 37 с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1328-14
3. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 211 Ветеринарна медицина для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти від 25.05.2022. 15 с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/05/26/211-Vet.medytsyna.dok.filosofiyi.25.05.2022.pdf>

4. Інструкції з ведення племінного обліку в молочному і молочно-м'ясному скотарстві, затвердженої наказом Міністерства аграрної політики України від 30 грудня 2003 р. № 474, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 21 січня 2004 р. за № 96/8695; [Електронний ресурс]: Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0096-04.
5. Інструкції з ведення племінного обліку в м'ясному скотарстві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 6 червня 2002 р. № 154, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 19 червня 2002 р. за № 517/6805; [Електронний ресурс]: Режим доступу: consultant.parus.ua/?doc=04X1CEDDF5&abz=7OF6Q.
6. Інструкції з ведення племінного обліку у свинарстві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 17 грудня 2002 р. № 396, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 29 грудня 2002 р. за № 1028/7316; [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1028-02>.
7. Інструкції з ведення племінного обліку в конярстві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 15 жовтня 2003 р. № 364, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 30 жовтня 2003 р. за № 993/8314; [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0993-03>.
8. Інструкції з ведення племінного обліку у вівчарстві та козівництві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 16 липня 2003 р. № 242, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 5 серпня 2003 р. за № 680/8001; [Електронний ресурс]: Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-03.
9. Інструкції з ведення племінного обліку в птахівництві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 22 червня 2001 р. № 179, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 27 вересня 2001 р. за № 847/6038; [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0847-01>.
10. Інструкції з ведення племінного обліку в звірівництві та кролівництві, затвердженої наказом Мінагрополітики України від 25 вересня 2003 р. № 351, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 14 жовтня 2003 р. за № 934/8255; [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0934-03>.
11. Технологічні вимоги до проведення селекційно-племінної роботи в галузі бджільництва, проведення атестації пасік і видачі племінних свідоцтв (сертифікатів), затверджених наказом Мінагрополітики України від 19 червня 2015 р. № 234, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 08 липня 2015 р. за № 810/27255; [Електронний ресурс]: Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0810-15.
12. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01 липня 2014 року. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
13. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
14. Постанова КМУ від від 23.03.2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)». [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

15. Постанова КМУ від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>

16. Постанова КМУ від 30.12.2015 №1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

17. Наказ МОН України від 06.11.2015 №1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою КМУ від 29 квітня 2015 року № 266». [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

18. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 // Видавництво «Соцінформ». К.: 2010.

19. Методичні рекомендації / Авт.: В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. // К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.

20. Умови прийому до вищих навчальних закладів України в 2016 році, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 04 листопада 2015 р. за № 1351/27796: [Електронний ресурс]: Офіційний ВЕБ-сайт МОН України. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/citizens/rozyasnennya/> – (Нормативні директивні правові документи).